
СТУДЕНТСКИ РАДОВИ

УДК: 347.626.2

CERIF: S 130, S 144

ТИП РАДА: СТУДЕНТСКИ РАД

DOI: 10.5937/PiP2104564P

Јелена ПЛАМЕНАЦ*

адвокат сарадник канцеларије Вуковић и партнери АОД Београд,
докторанд Правног факултета Универзитета у Београду, Србија

БРАЧНИ УГОВОР КАО ПРЕДМЕТ ПОБИЈАЊА ОД СТРАНЕ ПОВЕРИЛАЦА

Сажетак

Циљ чланка је да испити моћност побивања брачног уговора од стране поверилаца једног од сујужника када постоји сумња да је закључење брачног уговора предузето у циљу оштећења поверилаца. Испитивање је сprovedено методом тумачења правних прописа, уз анализу како би судски органи постојали у судском поступку иницираном ради заштите права поверилаца, с освртом на уредноправна решења.

Закључак испитивања је да закључење брачног уговора иррегуларно оставља простор за злоупотребе, те да сујужници могу манипулисати овим институцијом у циљу избегавања испуњења својих обавеза према повериоцима, као и да правни систем Републике Србије не нуди ефикасне механизме помоћу којих би таква злоупотреба могла бити сиречена, односно ошклоњена њена правна дејства, из којих разлога су дати предлози појеницијалних измена законских прописа, имајући у виду приказана уредноправна решења.

---

* Електронска адреса аутора: jelena.platencac@vp.rs.

Кључне речи: *Брачни уговор. – Одговорности сујужника за обавезе. – Побујање јравној йосла или јравне радње од сйране йоверилаца. – Ошћећење йоверилаца.*

I Увод

Како би овај чланак читаоцима пружио потпуни и систематични увид у прописе којима позитивно законодавство Републике Србије регулише институт брачног уговора, те правне последице које производи предузимање тог правног посла, у уводном делу је најпре сагледан појам, предмет и опште карактеристике брачног уговора. Потом је дата кратка анализа законске регулативе Републике Србије у погледу одговорности сујужника за обавезе, кроз коју се читалац уводи у проблематику истраживања, давањем приказа хипотетичке ситуације која осликава могућност изигравања законских одредаба о одговорности сујужника кроз закључење брачног уговора, односно указује на правну празнину која је уочена. Трећи и четврти део чланка посвећени су условима за побијање дужникових правних послова и правних радњи, са анализом хипотетичког судског поступка који би се водио у циљу побијања брачног уговора, где се правна празнина која је наговештена на почетку чланка разрађује кроз пример. У последњем делу чланка, дат је приказ упоредноправних решења, уз закључак који је усмерен на образложење разлога из којих би једно од тих решења требало да буде имплементирано у српско законодавство.

1. Појам и предмет брачног уговора

Брачни уговор је правни посао на основу кога се имовински односи међу сујужницима или будућим сујужницима споразумно решавају, на основама које сујужницима, односно будућим сујужницима највише одговарају, без обзира на имовински режим који законодавац предвиђа. Брачни уговор је уведен у српско законодавство доношењем Породичног закона 2005. године,¹ будући да је до тада важећи Закон о браку и породичним односима изричито забранио закључење уговора којима се мења имовински режим утврђен законом.² Почев од доношења ПЗ, режим заједничке имовине није више принудни законски имовински режим у српском праву, већ су сујужници сло-

---

1 Породични закон – ПЗ, *Службени йласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 и 6/2015.

2 Закон о браку и породичним односима – ЗБПО, *Службени йласник СРС*, бр. 22/80, 11/88 и *Службени йласник РС*, бр. 22/93, 25/93, 35/94 и 29/2001, чл. 326 ст. 2.

бодни да предузимају све правне послове који се тичу њихових посебних имовина или заједничке имовине – забрањено је закључивање само оних уговора којима се вређају императивне одредбе породичног права уопште (нпр. забрањено је закључити уговор којим се један супружник унапред одриче права на законско издржавање, или се ослобађа дужности вођења заједничког живота и сл.).³ Норме о имовинским последицама брака сада су диспозитивна правила, која се имају применити само ако супружници нису предвидели другачије.⁴

Са доношењем ПЗ, брачни уговор је дефинисан као уговор којим супружници, односно будући супружници могу уредити своје имовинске односе на постојећој или будућој имовини.⁵ Уговор се закључује у облику јавнобележнички потврђене (солемнизоване) исправе и њиме се искључује законски режим заједничке имовине.⁶ Тип брачног уговора није посебно одређен законом, већ су супружници слободни да га дефинишу сами или уз помоћ својих правних саветника.⁷

Брачним уговором супружници, односно будући супружници могу предвидети најразличитије модалитете у погледу своје постојеће или будуће имовине, уз суспензију законских одредаба које предвиђају да ће се њиховом посебном имовином сматрати имовина коју је супружник стекао пре склапања брака, или у току трајања брака деобом заједничке имовине, односно наслеђем, поклоном или другим правним послом којим се прибављају искључиво права,⁸ док заједничку имовину представља имовина коју су супружници стекли радом у току трајања заједнице живота у браку.⁹ Заједничка и посебна имовина представљају фондове¹⁰ у оквиру укупне имовине физичког лица у браку, а природни

3 Марија Драшкић, *Породично право и права деце*, Београд, 2015, 400.

4 Ненад Тешић, „Љубав на први потпис – о моралности брачних уговора“, *Анали Правној факултету у Београду*, бр. 2/2009, 229–246.

5 ПЗ, чл. 188 ст. 1.

6 Заједничка имовина је према ПЗ (чл. 171) дефинисана као имовина коју су супружници стекли радом у току трајања заједнице живота у браку.

7 М. Драшкић, 401.

8 ПЗ, чл. 168.

9 ПЗ, чл. 171 ст. 1.

10 За потребе овог истраживања прихваћен је појам имовине Владимира Водинелића, који заступа становиште да је општи појам имовине (као скупа само права, или права и обавеза неког лица) појам без функције те да, као исправнији, треба користити појам посебних имовина – имовинскоправних целина, што је сваки скуп некада само права, некада само обавеза, некада и права и обавеза једног лица, за који важи неки јединствени правни режим, одређен функцијом саме имовинскоправне целине. Опширније о имовини вид. Владимир Водинелић, *Грађанско право – Увод у грађанско право и општи део грађанског права*, 3. издање, Београд, 2017, 276–287.

и цивилни плодови које доносе објекти из неког од ових фондова остају у оквиру исте имовинскоправне целине, у складу са принципом реалне суброгације.¹¹

Закључење брачног уговора пружа могућност да супружници, односно будући супружници предвиде да ће се имовина коју су до тада стекли, или коју буду стекли по било ком основу, независно од тога да ли би се према одредбама ПЗ та имовина сматрала заједничком имовином супружника или посебном имовином само једног од њих, уреде режим имовине онако како њима највише одговара, у складу са начелом аутономије воља, а уз поштовање општих одредаба које се односе на закључење било ког уговора, без ограничења која би у погледу брачног уговора била додатно прописана одредбама ПЗ.

У складу са наведеним, не постоји сметња да супружници, односно будући супружници брачним уговором предвиде да ће се сва имовина која се по ПЗ сматра посебном имовином једног од њих, те која се по ПЗ сматра њиховом заједничком имовином, почев од закључења брачног уговора бити у режиму посебне имовине другог супружника. Супружници наведено могу предвидети и у погледу све будуће имовине, те уговорити да ће сва имовина коју убудуће буду стекли, па чак иако је стечена радом током трајања заједнице живота у браку, бити сматрана посебном имовином само једног од њих.

Дакле, услед непостојања посебних ограничења која би била предвиђена за закључење брачног уговора, исти се може закључивати у складу са начелом аутономије воље, уз поштовање општих правила облигационог права – принудних прописа, јавног поретка и добрих обичаја у складу са императивним одредбама Закона о облигационим односима.¹²

Примера ради, супружници брачним уговором могу одредити различите уделе у заједничкој имовини у односу на законску претпоставку једнаких удела;¹³ може бити уговорено како ће бити подељени приходи од коришћења права интелектуалне својине једног од супружника;¹⁴ може бити уговорено какав ће бити третман добити коју оствари један од супружника по основу свог чланства тј. поседовања удела у привред-

11 Ненад Тешић, „О заједничкој имовини супружника“, *Правни животи*, бр. 10/2006, 259–277.

12 Закон о облигационим односима – ЗОО, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, *Службени лист СРЈ*, бр. 31/93, *Службени лист СЦГ*, бр. 1/2003 – Уставна повеља и *Службени лист РС*, бр. 18/2020.

13 ПЗ, чл. 180 ст. 2.

14 Према ПЗ (чл. 173) имовина стечена коришћењем права интелектуалне својине у току трајања заједнице живота у браку представља заједничку имовину.

ном друштву.¹⁵ Такође, предмет брачног уговора може бити и споразум о деоби заједничке имовине, уколико се брачни уговор делом или у целиности односи на имовину коју су супружници имали до тренутка закључења брачног уговора. Оно што у тој ситуацији разликује брачни уговор у односу на споразум о деоби заједничке имовине, јесте околност да брачним уговором режим имовине може да се промени и за убудуће, док се деоба може односити само на ону заједничку имовину коју су супружници имали до тренутка поделе.¹⁶ Додатно, споразум о деоби може се закључити само током трајања брака, односно поводом његовог развода, док брачни уговор могу закључити и будући супружници. Споразумом о деоби се може регулисати само имовина која по закону има статус заједничке имовине, док се брачни уговор може односити како на заједничку, тако и на имовину која је у режиму посебне имовине супружника.¹⁷

Чињеницу да брачним уговором према тренутном законском решењу могу бити предвиђени најразличитији модалитети поделе имовине, те да се подела имовине између супружника може извршити на начин да све припадне само једном супружнику, потврђују и формулације употребљене у Нацрту грађанског законика,¹⁸ и то да ће јавни бележник одбити оверу брачног уговора уколико уговором очигледно нису заштићени интереси и једне и друге уговорне стране, те да ће јавни бележник у случају уговарања режима посебне имовине пре овере супружнике упозорити да незапослени супружник или супружник који током трајања брака остане без посла неће имати део у имовини стеченој током брака.¹⁹ Као неважеће одредбе брачног уговора, Нацрт грађанског законика предвиђа одредбе којима се супружници одричу права на законско издржавање или издржавање деце, одредбе брачног уговора којима се врши располагање стамбеним простором у коме супружници живе са својом децом, а које је супротно најбољем интересу детета, као и одредбе којима се уређују лични односи супружника. Међутим, Нацрт грађанског законика, иако садржи значајно детаљнију регулативу брачног уговора у односу на ПЗ, те садржи одредбе које су

15 Вид. Јасмина Никшић, *Брачни уговор као инструмент његовог уређивања имовинских односа између супружника са посебним освртом на правни систем Р. Србије*, докторска дисертација, Интернационални универзитет у Новом Пазару, Нови Пазар, 2021, 59.

16 ПЗ, чл. 177.

17 Бојан Пајтић, „Брачни уговори у српском и европском праву“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 3/2009, 257–282.

18 Нацрт Грађанског законика, доступно на адреси: <https://www.mpravde.gov.rs/files/NACRT.pdf>, 20. 6. 2021.

19 Нацрт Грађанског законика, чл. 2429 ст. 3 и чл. 2430 ст. 2.

установљене у циљу заштите супружника који је економски слабија страна при закључењу брачног уговора, по узору на европска законодавства, ипак не садржи одредбе које би се односиле на заштиту права поверилаца супружника, односно будућих супружника који закључују брачни уговор, или које би могле бити основ такве заштите.

Дакле, иако се у литератури уобичајено наводи да је брачни уговор од користи и лицима која ступају у имовинске односе са супружницима, јер заједничка имовина отежава јасне дужничко-поверилачке односе трећих лица наспрам супружника,²⁰ те да уколико постоји брачни уговор којим се прецизирају састави имовина (посебне и заједничке), односно правна овлашћења супружника која се односе на управљање и располагање заједничком имовином потенцијални сауговорач једног од супружника може бити прилично сигуран у правне ефекте правног посла који предузима,²¹ циљ овог истраживања је да укаже на мањквости тренутног законског решења у погледу заштите поверилаца супружника, те да укаже на потенцијалну потребу измене законских прописа.

2. Опште карактеристике брачног уговора

Брачни уговор је сложени (будући да се, као и сваки уговор, састоји из најмање две изјаве воље), двостран (настаје изјавама воље супружника који се налазе на две различите стране, у две различите улоге – њихове изјаве воље су садржински различите, али су сагласне и комплементарне), адресован посао (без пријема изјаве воље за закључење брачног уговора од стране другог супружника, не би било ни његовог дејства). У зависности од своје садржине, брачни уговор може бити правни посао располагања (њиме се директно може утицати на права и обавезе супружника), али може бити и посао обавезивања (када представља тек правни основ – *titulus* за правно дејство, нпр. када се односи на непокретности). Брачни уговор може бити теретан правни посао (тако да сваки од супружника услед његовог закључења има и корист и терет), али може бити и добротин. Брачни уговор је каузалан (јер се из његове садржине види разлог обавезивања супружника) и формалан правни посао (будући да се закључује у форми јавног потврђивања исправе, тј. солемнизације пред јавним бележником); правни је посао који се предузима за живота супружника (дакле – *inter vivos*), а може бити предузет лично или преко заступника.²² Такође, брачни уговор

20 Н. Тешић (2009), 236.

21 Дарко Радић, „Брачни уговор *pro et contra*“, *Годишњак Правног факултета Универзитета у Бањој Луци*, 2012, 223–241.

22 Опште карактеристике брачног уговора приказане су сагласно општим карактеристикама правних послова према подели Владимира Водинелића. Опширније о

спада у именоване уговоре, будући да је предвиђен одредбама ПЗ. Према законској формулацији, уговорне стране брачног уговора могу бити само супружници или будући супружници.

У ситуацији када будући супружници брачним уговором регулишу своје односе, брачни уговор садржи и модификацију свог правног дејства.²³ Наиме, тада је у питању условни уговор, који производи правна дејства тек под одложним условом, уколико и када брак буде закључен.²⁴ У складу са тим, може се рећи и да је у питању акцесоран уговор, чија правна судбина зависи од реализације правног посла склапања брака. Брачни уговор нема својство алеаторности – у питању је комутативни правни посао где су у тренутку закључења познате чинидбе уговорних страна. Међутим, брачни уговор има веома специфичну природу услед околности да се њиме дерогира законски режим у погледу третмана имовине супружника, те се може рећи да је у том смислу *sui generis* уговор, за који се на први поглед не може утврдити да ли је теретни или бестеретни, једнострано или двострано обавезујући правни посао, а из разлога што наведено зависи од садржине брачног уговора. Примера ради, уколико би брачним уговором било предвиђено да сва имовина коју један од супружника има у тренутку закључења уговора (тј. његова посебна имовина и удео у заједничкој имовини) по основу брачног уговора припада другом супружнику, који неће преузети било какве обавезе, те који ће задржати своју посебну имовину и свој удео у заједничкој имовини у режиму који је постојао и пре закључења брачног уговора, могло би се рећи да је у питању једностранообавезујући и бестеретан правни посао. Ипак, ситуација у пракси готово никада неће бити толико једноставна, те је вероватније да ће у погледу имовине другог супружника бити предвиђена одређена измена законског режима – нпр. да ће сва имовина коју тај супружник стекне по било ком основу у будућности бити сматрана заједничком имовином. У тој ситуацији, морало би се тумачити да је у питању двостранообавезујући уговор, будући да и други супружник по основу закљученог брачног уговора приказане, примера ради дате садржине, не би стекао само права на имовини другог супружника, већ би уступио и одређена права на својој имовини. Такође, могло би се сматрати да је услед те околности брачни уговор приказане садржине теретан правни посао, из разлога што обе уговорне стране уступају одређена права на својој имовини, која се могу сматрати противнакнадом за права која стичу на имовини друге уговорне стране, тј. другог супружника. Из свих наведених разлога, закључујемо да је брачни уговор *sui generis* врста уговора, за коју се

општим карактеристикама правних послова вид. В. Водинелић, 449.

23 *Ibid.*, 445.

24 Н. Тешић (2009), 231.

не могу издвојити константне опште карактеристике, већ да је то уговор чије ће опште карактеристике умногоме зависити од његове садржине у конкретном случају.

II Одговорност супружника за обавезе

1. Решење позитивног законодавства Републике Србије, са освртом на уочену правну празнину

Породични закон предвиђа да за сопствене обавезе преузете пре или након склапања брака одговара супружник који их је преузео својом посебном имовином, као и својим уделом у заједничкој имовини,²⁵ а да за обавезе преузете ради подмирења потреба заједничког живота у браку, као и за обавезе које по закону терете оба супружника, одговарају супружници солидарно својом заједничком и посебном имовином, те да супружник који је из своје посебне имовине подмирио заједничку обавезу има право на накнаду од другог супружника сразмерно његовом уделу у заједничкој имовини.²⁶ Одредбе брачног уговора којима би се на штету поверилаца умањила одговорност супружника за обавезе које их терете не би могле производити правно дејство без сагласности поверилаца, а сходно општим правилима облигационог права.²⁷

Међутим, поставља се питање да ли супружник може избећи своју одговорност за обавезе (поједностављења ради, сматраћемо да су у питању сопствене обавезе које је супружник преузео пре склапања брака) тако што на основу брачног уговора измени режим своје посебне имовине на такав начин да својој имовини значајно или у потпуности смањи вредност, те угрози намирење својих поверилаца, односно да ли у правном режиму Републике Србије постоје ефикасна правна средства која би у тој ситуацији била на располагању повериоцима ради заштите својих права. У складу са наведеним, поставља се питање да ли у описаном случају има места примени одредаба ЗОО и Закона о стечају којима је регулисано побијање дужникових правних радњи.²⁸

На овом месту посебно истичемо да је ПЗ, као вид заштите поверилаца, повериоцима оног супружника из чије се посебне имовине нису могла намирити њихова потраживања дао право да захтевају деобу заједничке имовине супружника.²⁹ Међутим, у ситуацији у којој су

25 ПЗ, чл. 186.

26 ПЗ, чл. 187.

27 ЗОО, чл. 148 и чл. 153.

28 Закон о стечају – ЗС, *Службени гласник РС*, бр.104/2009, 99/2011 – др. Закон, 71/2012 – одлука УС, 83/2014, 113/2017 и 95/2018.

29 ПЗ, чл. 181.

супружници брачним уговором дерогирали режим заједничке имовине на начин како ће бити описано у примеру који следи, ова одредба не може бити основ за заштиту интереса поверилаца.

2. Пример „злоупотребе“ одредаба о одговорности кроз закључење брачног уговора

Претпоставимо хипотетичку ситуацију у којој пре закључења брака један од будућих супружника поседује удео у привредном друштву процењене вредности од неколико милиона динара, док други супружник пре закључења брака поседује непокретност у којој супружници намеравају да живе по склапању брака.³⁰ Оба будућа супружника су запослена и остварују зараду која одговара износу просечне зараде у Републици Србији.

Претпоставимо даље да је за оснивање горе поменутог привредног друштва супружник који је власник тог друштва узео зајам са роком доспелости од пет година, те да је супружник који поседује непокретност исту наследио, као дугогодишњу тековину своје породице.

Дакле, сходно законском режиму посебне и заједничке имовине, један од супружника као своју посебну имовину има удео у привредном друштву, а као обавезу за коју одговара из своје посебне имовине има обавезу враћања зајма. Други супружник као своју посебну имовину има непокретност, а нема обавезе за које по закону одговара из своје посебне имовине. Зараде које би супружници остваривали почев од заснивања заједнице живота у браку сматрале би се њиховом заједничком имовином.

Непосредно пре закључења брака, двоје будућих супружника из примера приступају закључењу брачног уговора, те своје односе регулишу на начин да ће становати у непокретности супружника који поседује непокретност, а да ће она остати у његовој посебној имовини. Са друге стране, супружник који је власник привредног друштва пристаје на то да се брачним уговором измени имовински режим његовог удела у друштву, те да његов удео у привредном друштву буде сматран посебном имовином другог супружника, док у погледу зарада супружници задржавају законски режим, тако да ће све зараде које стекну током трајања заједнице живота у браку бити сматране њиховом заједничком имовином.

Претпоставимо даље да су будући супружници закључили брак, односно да је наступио одложни услов описаног брачног уговора, као

30 За потребе овог примера има се сматрати да је у питању правна форма друштва са ограниченом одговорношћу.

и да је зајам који је супружник који је основао привредно друштво из примера доспео за плаћање. У питању је обавеза коју је овај супружник преузео пре склапања брака, дакле за коју сходно законским одредбама својим повериоцима одговара средствима из своје посебне имовине, као и својим уделом у заједничкој имовини. Међутим, овај супружник више не располаже средствима на којима се повериоци могу намирити у оквиру своје посебне имовине (будући да је удео у привредном друштву који је поседовао по основу брачног уговора сада у посебној имовини другог супружника), а вредност његовог удела у заједничкој имовини није довољна за намирење поверилаца, с обзиром на то да се заједничка имовина супружника састоји само од зарада које су током трајања брака остварила оба супружника, али из које су истовремено вршили и намирење потреба заједничког живота у браку, те преостала средства нису довољна за намирење поверилаца.

Повериоци из датог примера сматрали би да је закључење брачног уговора било предузето управо у циљу да се осујети њихово намирење, те да је у питању правна радња која је предузета на штету поверилаца, услед чијег извршења дужник нема довољно средстава за намирење потраживања. Такође, повериоци би сматрали да овакав брачни уговор има правну природу једностранообавезујућег и бестеретног правног посла, будући да је један од супружника дао другом свој удео у привредном друштву, док је други задржао непокретност која је већ била у његовом власништву, док у погледу зарада које остварују супружници нису изменили законски режим.

Са друге стране, супружници би сматрали да описани брачни уговор није једностранообавезујући нити бестеретан, будући да је супружник који је имао непокретност у својини пре закључења брака њу уступио за заједнички живот, уместо да је исту дао у закуп уз уговорену накнаду неком трећем лицу и по том основу остваривао приход (на овом месту посебно напомињемо да би се такав приход сматрао посебном имовином овог супружника, будући да би настао од искоришћавања непокретности која је у његовој посебној имовини, а без уложеног рада), што представља његову контрачинидбу за стицање права својине на уделу у привредном друштву.

Циљ датог примера је да покаже како би у ситуацији када би суд био позван да одлучује о томе да ли је закључењем брачног уговора извршено оштећење поверилаца, још и пре анализе могућности за примену релевантних одредаба ЗОО и ЗС настала спорна ситуација по питању тога како би се тумачила правна природа брачног уговора – да ли је то теретан или бестеретан правни посао, а имајући у виду да би од тога зависили услови и рокови за његово побијање од стране пове-

рилица. Дакле, као прво спорно питање издваја се питање да ли и под којим условима брачни уговор као специфичан, *sui generis* уговор, који поред имовинских, облигационоправних питања незаобилазно задире и у породичне односе, као такав може бити предмет побијања од стране поверилаца једног од супружника, а који сматрају да су оштећени услед закључења управо брачног уговора. Ово питање додатно би продубила проблематика утврђивања постојања намере оштећења поверилаца кроз закључење брачног уговора, будући да се из датог примера може закључити да би обе стране, како супружници, тако и повериоци, могле да истакну ваљане аргументе за тврдње да таква намера очигледно није постојала, односно да је таква намера очигледно постојала.

III Побијање дужникових правних радњи са аспекта Закона о облигационим односима

1. Релевантне одредбе ЗОО

Према одредбама ЗОО, сваки поверилац чије је потраживање доспело за наплату, и без обзира на то кад је настало, може побијати правну радњу свог дужника која је предузета на штету поверилаца. Сматра се да је правна радња предузета на штету поверилаца ако услед њеног извршења дужник нема довољно средстава за испуњење повериоцевог потраживања. Под правном радњом подразумева се и пропуштање због кога је дужник изгубио какво материјално право или којим је за њега настала каква материјална обавеза.³¹

У судској пракси је заузет став да се под правном радњом предузетом на штету поверилаца има сматрати одрицање наследника од заоставштине у корист другог наследника, као бестеретно располагање,³² те изјава о признању тужбеног захтева која доводи до умањења дужникове имовине,³³ поклањање своје имовине супрузи када је потраживање повериоца већ доспело на наплату,³⁴ радња преноса оснивачког улога уговором без накнаде,³⁵ али судска пракса до сада није заузела став по питању брачног уговора као правног посла који се побија од стране поверилаца.

Када су у питању услови побијања, ЗОО прописује различите услове за теретна и бестеретна располагања, па се тако теретно располагање

31 ЗОО, чл. 280.

32 Пресуда Вишег суда у Ваљеву, Гж. 621/20 од 28. 1. 2021.

33 Решење Привредног апелационог суда, Пж. 5519/17 од 31. 5. 2018.

34 Пресуда Округног суда у Чачку, Гж. 447/03 од 20. 5. 2003.

35 Решење Вишег трговинског суда, Пж. 7317/07 од 12. 11. 2008.

може побијати ако је у време располагања дужник знао или могао знати да предузетим располагањем наноси штету својим повериоцима и ако је трећем лицу са којим је или у чију је корист правна радња предузета то било познато или могло бити познато (с тим што претпоставка несавесности свакако постоји у односу на дужниковог супружника, сродника по крви у правој линији, те у побочној, односно тазбинској линији до четвртог степена сродства). Код бестеретних располагања и са њима изједначеним правним радњама, сматра се да је дужник знао да предузетим располагањем наноси штету повериоцима, и за побијање тих радњи не захтева се да је трећем лицу то било познато или могло бити познато. У зависности од тога да ли је у питању теретно или бестеретно (ЗОО користи израз „бесплатно“) располагање, разликују се и рокови у којима повериоци могу побијати правне радње дужника, те се код теретних располагања тужба може поднети у року од једне године, а код бестеретних у року од три године од када је предузета правна радња која се побија, односно од када је требало предузети пропуштenu радњу.

Поверилац који сматра да је оштећен тужбу подноси против трећег лица са којим је, односно у чију је корист предузета правна радња која је предмет побијања, или против његових универзалних следбеника. Дејства побијања су таква да правна радња губи правно дејство према повериоцу – тужиоцу у мери у којој је то потребно за испуњење његовог потраживања.

Овај институт представља изузетак од релативног (*inter partes*) карактера облигационих односа, будући да омогућује мешање повериоца у однос између његовог дужника и трећег лица који је заснован правним послом у коме он није уговорна страна. Институт је препознат као продукт настојања да се помири неколико супротстављених интереса: заштита овлашћења дужника на располагање сопственом имовином; заштита начела правне сигурности у смислу интереса трећих лица да правни послови које су закључили са дужником остану на правној снази; заштита права поверилаца када су они, услед поступања дужника, спречени да намире своја потраживања.³⁶

У складу са свим наведеним, поставља се питање како би требало да поступи суд у ситуацији у којој поверилац једног од супружника подноси тужбени захтев против другог супружника, са циљем побијања брачног уговора, као правног посла за који сматра да је предузет на његову штету, те који свој тужбени захтев поставља тако да се у односу на њега отклоне правне последице закључења брачног уговора, у мери у којој је то потребно за намирење његовог потраживања.

---

36 Николина Б. Мишчевић, „Активна легитимација за побијање правних радњи дужника изван стечаја: Време настанка потраживања“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 3/2018, 1334.

2. Анализа хипотетичког судског поступка за побијање брачног уговора као правног посла којим се оштећују повериоци

У судском поступку иницираном ради заштите интереса поверилаца супружника који је закључио брачни уговор садржине која је описана у датом примеру, први задатак надлежног суда био би да утврди да ли су у конкретном случају испуњени општи услови предвиђени ЗОО за примену института побијања дужникових правних радњи, тј. да је потраживање повериоца доспело за наплату, а да дужник нема довољно средстава за испуњење повериоцевог потраживања. Поједностављења ради, претпоставићемо да су оба наведена општа услова побијања – испуњена.

Међутим, дилема настаје по питању примене посебних услова за побијање дужникових правних радњи према ЗОО, односно по питању тога да ли би брачни уговор био сматран теретним или бестеретним правним послом, будући да би од тога зависили како рок у коме је поверилац имао право да поднесе тужбу, тако и услови који морају бити испуњени да би суд дозволио побијање правне радње.

Уколико претпоставимо да су брачним уговором супружници регулисали своје односе на тај начин да је један од супружника „препусти“ другом супружнику целокупну своју имовину, како ону која би по ПЗ била сматрана заједничком имовином, тако и ону која би се по ПЗ сматрала посебном имовином, под крилатицом *falsa demonstratio non nocet* можда би се и могло тумачити да је без обзира на предузимање тог правног посла у форми брачног уговора, по својој суштини у питању уговор о поклону, па би се могла применити правила ЗОО за побијање бестеретних располагања. У том случају, поверилац би (уз претпоставку да је тужбу поднео у року и да су испуњени сви услови предвиђени ЗОО) могао успети у свом тужбеном захтеву, те би према њему биле отклоњене правне последице закључења брачног уговора у мери у којој је то неопходно за испуњење његовог потраживања.

Међутим, како је горе већ приказано на примеру, чињеница је да ће пракса дати много сложеније случајеве, у којима није и не може бити очигледно да ли је у питању располагање имовином које се има сматрати теретним или бестеретним. За разлику од осталих учесника имовинских односа, супружници су лица која су међусобно везана правима и дужностима различите правне природе, али и неправним везама. Међузависност личних и имовинских односа супружника, односно значај истих у смислу обезбеђења материјалне основе брака и породице, захтева примену посебних решења, која ће омогућити задовољавање ин-

дивидуалних и заједничких потреба супружника и чланова породице, али и остварити правну сигурност и заштиту интереса савесних трећих лица.³⁷ Како је већ објашњено, правна природа брачног уговора је веома специфична и извесно је да би у судској пракси настало неслагање по питању тога да ли би се брачни уговор сматрао теретним или бес-теретним располагањем. Додатно, када би суд стао на становиште да је у питању теретно располагање, на страни повериоца било би да докаже несавесност свог дужника, тј. поверилац би морао да докаже да је дужник знао или морао знати да ће закључењем брачног уговора осујетити намирење, с тим што у том случају не би било потребе да се доказује и несавесност другог супружника услед постојања законске претпоставке несавесности када су у питању правни послови који се предузимају са лицима која су блиска дужнику.

У складу са свим наведеним, закључујемо да би у случају подношења тужбе за побијање дужникових правних радњи на основу одредаба ЗОО пред судом био веома захтеван задатак тумачења и сходне примене законских прописа, будући да у правном систему Републике Србије не постоји законска одредба која би на изричит начин пружала заштиту повериоцима супружника који закључују брачни уговор, те да је правна заштита коју повериоци уживају према тренутном законском решењу недовољна.

IV Побијање дужникових правних радњи са аспекта Закона о стечају

С обзиром на то да се брачни уговор закључује непосредно између супружника, односно будућих супружника, то исти на први поглед не може бити радња оштећења поверилаца сходно ЗС, будући да је ЗС регулисано искључиво побијање правних радњи стечајног дужника.³⁸

Наиме, сходно ЗС могу се побијати правни послови и друге правне радње закључене, односно предузете пре отварања стечајног поступка, којима се нарушава равномерно намирење стечајних поверилаца или оштећују повериоци, као и правни послови и друге правне радње којима се поједини повериоци стављају у погоднији положај.³⁹ Такав правни посао или правна радња побијају се тужбом која се подноси против лица са којим је правни посао закључен, односно према коме

---

37 Д. Радић, 224.

38 Више о томе вид. Franc Zimmermann, Јасминка Обућина, Иван Миловановић, *Побијање правних радњи стечајног дужника*, Агенција за лиценцирање стечајних управника, Београд, 2015.

39 ЗС, чл. 119.

је правна радња предузета. Ако би захтев за побијање правног посла или правне радње био усвојен, тужено треће лице би било дужно да у стечајну масу врати сву имовинску корист стечену на основу побијеног посла или друге радње.

ЗС у смислу побијања разликује радње уобичајеног намирења поверилаца (једном повериоцу се пружа обезбеђење или даје намирење на начин и у време који су у складу са садржином његовог права), неуобичајеног намирења поверилаца (повериоцу се пружа обезбеђење или даје намирење које он уопште није имао право да тражи, или је имао право да тражи, али не на начин и у време када је предузето), те радње непосредног и намерног оштећења поверилаца и за сваку од наведених категорија ЗС предвиђа посебне услове и рокове побијања.⁴⁰

У складу са наведеним, код правних лица која спадају у категорију друштва капитала, односно код правних лица која искључиво својом имовином одговарају за своје обавезе, те код којих не постоји одговорност њихових чланова за обавезе друштва (сем у случају примене института пробијања правне личности⁴¹), а што су по праву Републике Србије форма друштва са ограниченом одговорношћу и форма акционарског друштва, закључење брачног уговора између супружника, односно будућих супружника (без обзира на то да ли је један од њих или су обоје чланови тог привредног друштва, те без обзира на то шта је предвиђено брачним уговором), не би ни на који начин могло довести до промене обима одговорности тог правног лица.

Дакле, када су у питању акционарско друштво и друштво са ограниченом одговорношћу, брачни уговор не би могао бити предмет побијања од стране поверилаца, нити од стране стечајног управника стечајног дужника из разлога што ни на који начин не би била тангирана имовина стечајног дужника – брачним уговором би супружници могли да предвиде само ко ће се од њих сматрати власником удела у друштву, у ком обиму и слично, али када је у питању одговорност за обавезе друштва, она би сходно законским одредбама била ограничена до висине уписаног, а неуплаћеног, односно неунетог улога у друштво и не би се могла мењати одредбама брачног уговора.

Потенцијално другачија ситуација би постојала у случају спровођења стечајног поступка над ортачким или командитним друштвом, будући да би у тим случајевима постојала и неограничена одговорност чланова – ортака, односно комплементара за обавезе друштва.

Наиме, сходно одредбама ЗПД, код ортачког друштва и код командитног друштва када су у питању чланови који имају статус ком-

40 ЗС, чл. 120–123.

41 Закон о привредним друштвима – ЗПД, *Службени гласник РС*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019 и 109/2021, чл. 18.

плементара, за обавезе друштва, поред самог друштва, неограничено својом имовином одговара и његов члан. Закључењем брачног уговора, супружник који је члан могао би знатно да умањи своју имовину, те на тај начин потенцијално осујети намирење поверилаца друштва, из ког разлога је неопходно утврдити да ли би радња закључења брачног уговора у том случају могла бити предмет побијања од стране поверилаца друштва. Ово може бити од значаја и код друштва са ограниченом одговорношћу, односно акционарског друштва, у случају примене института пробијања правне личности, те у случају када је спроведена принудна ликвидација друштва, а један од супружника је контролни члан друштва.⁴² Закључци би били применљиви и на правна лица над којима се сходно одредбама ЗС не спроводи стечајни поступак, те за чије обавезе солидарно одговарају његови оснивачи, односно власници, као чланови или акционари.⁴³

Међутим, чак и поред тога што би у случају постојања одговорности супружника за обавезе друштва из своје имовине подношење захтева за побијање правног посла – закљученог брачног уговора којим се оштећују повериоци, било оправдано са аспекта ЗС, исто не би било формално могуће. Наиме, код закључења брачног уговора уговорне стране су искључиво супружници, односно будући супружници, те стечајни дужник ни на који начин не би био уговорна страна. Самим тим, не би се радило о правној радњи стечајног дужника, те такав правни посао не би могао да се побија сходно одредбама ЗС, из ког разлога би постојала једино могућност побијања брачног уговора сходно одредбама ЗОО.

V Упоредноправно решење установљено у циљу заштите поверилаца и правне сигурности

Законодавство Републике Србије садржи одредбу по којој се брачни уговор који се односи на непокретности уписује у јавни регистар

---

42 ЗПД, чл. 548 ст. 4 предвиђа да након брисања друштва из регистра контролни члан друштва са ограниченом одговорношћу и контролни члан акционарског друштва одговара неограничено солидарно за обавезе друштва и након брисања друштва из регистра.

43 ЗС, чл. 14 предвиђа да су то фондови или организације обавезног пензијског, инвалидског, социјалног или здравственог осигурања, правна лица чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе, а која се искључиво или претежно финансирају кроз уступљене јавне приходе или из републичког буџета, односно буџета аутономне покрајине или јединице локалне самоуправе, Народна банка Србије, Централни регистар, депо и клиринг хартија од вредности, јавне агенције.

права на непокретностима,⁴⁴ што је одредба која представља вид заштите права трећих лица, која би могла бити угрожена услед закључења брачног уговора уколико та чињеница не би била њима обелодањена. Међутим, ова одредба нашег законодавства односи се само на ситуације када је предмет брачног уговора непокретност, што не спречава злоупотребе када су у питању други предмети брачног уговора (нпр. новац, покретне ствари веће вредности и томе слично), а када би исти *ratio* правдао потребу за заштитом права трећих лица.

У складу са тим, у упоредном праву се појављује постојање регистра брачних уговора, који трећим лицима пружа могућност да се упознају са чињеницом постојања закљученог брачног уговора својих (потенцијалних) дужника, без обзира на то шта је предмет таквог уговора.

Регистар брачних уговора постоји у Аустрији, Грчкој, Шведској, Француској, Шпанији, Италији, Немачкој и Данској, а оно по чему се регистри у наведеним државама разликују јесте околност да ли је упис брачног уговора у регистар претпоставка његове пуноважности (Шведска и Данска) или услов без кога брачни уговор не би могао да производи правна дејства према трећим лицима, када се упис врши искључиво са циљем обавештења трећих лица (Немачка).⁴⁵

Према решењу немачког законодавства, уколико би брачним уговором супружници искључили законски имовински режим, или га изменили, или ограничили слободу располагања имовином, односно на било који други начин уредили имовинске односе са одступањем од законског режима, у правном послу који један од супружника предузима са неким трећим лицем, супружник би се могао позвати на те чињенице само уколико су унете у регистар или су трећим лицима биле на неки други начин познате у тренутку предузимања правног посла. Наведена одредба, иако је установљена ради заштите савесних трећих лица, истовремено пружа заштиту и супружницима, будући да знају да ће њихова располагања и ограничења производити правно дејство према трећим лицима.⁴⁶

Осим у погледу дејства уписа чињенице закључења брачног уговора у регистар, упоредна законодавства се разликују и по питању тога да ли се у регистар уписује само чињеница закључења брачног уговора, или и његова садржина, али оно што је заједничко јесте да су регистри брачних уговора јавни и да увид у њих може извршити свако заинтере-

44 ПЗ, чл. 188 ст. 3.

45 Anica Čulo, Ivan Šimović, „Registar bračnih ugovora kao doprinos sigurnosti u pravnom prometu“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, br. 5/2009, 1029–1068.

46 *Ibid.*, 1056.

совано лице, те да су успостављени управо у циљу правне сигурности, и то како трећих лица, тако и самих супружника.

У складу са тим, увођење законске одредбе по којој би се брачни уговори у Републици Србији уписивали у регистар брачних уговора, представљало би корак ка заштити интереса поверилаца супружника, која се с обзиром на приказано истраживање, тј. уочену правну празнину, издваја као потребна. На овом месту посебно указујемо на то да увођење регистра брачних уговора у српско законодавство не би у потпуности онемогућило предузимање радње оштећења поверилаца кроз закључење брачног уговора, будући да би, како је приказано и на датом примеру, закључење брачног уговора могло бити извршено у периоду након настанка повериоцевог потраживања, а пре његове доспелости, те у том смислу регистар брачних уговора не би могао да пружи потпуну заштиту повериоцу. Међутим, такав поверилац би ипак имао могућност да пре доспелости свог потраживања сазна за чињеницу закључења брачног уговора, што према тренутном законском решењу није могуће. Наиме, према позитивној регулативи, поверилац из приказаног примера би за постојање закљученог брачног уговора сазнао тек у поступку који би иницирао ради принудне наплате свог доспелог, а неизмиреног потраживања, када би у поступку принудне наплате брачни уговор био приложен као доказ од стране дужника (супружника) да имовина која је од стране повериоца предложена као предмет намирења није дужникова, већ да припада трећем лицу – његовом супружнику. Супротно томе, када би регистар брачних уговора постојао, повериоци би периодично могли пратити промене имовинског стања својих дужника и упознати се са њима много пре него што дође до доспелости потраживања и покретања поступка принудног намирења, а што би самим тим повећало и могућност за намирење потраживања, односно потпунију информисаност о имовинском стању дужника.

У складу са тим, а додатно имајући у виду да би у свим ситуацијама када се правни посао између повериоца и дужника (супружника) предузима након закључења брачног уговора, повериоцима била пружена потпуна заштита, јер би постојање регистра брачних уговора у потпуности онемогућило прећуткивање постојања брачног уговора и лажно приказивање имовинског стања потенцијалног дужника, то сматрамо да су позитивне промене које би овај институт унео у српско законодавство веома значајне. Наиме, без обзира на то што у случају када се брачни уговор закључује након настанка потраживања, постојање регистра брачних уговора не би пружило потпуну заштиту повериоцима, већ би им само омогућило да се на време упознају са чињеницом да њихов дужник мења свој имовинскоправни режим, ипак налазимо да би регистар брачних уговора у великој мери допринео правној сигур-

ности и смањило могућности за изигравање законских одредаба које тренутно постоје.

VI Закључак

У Републици Србији у пракси супружници, односно будући супружници ретко приступају закључењу брачног уговора, а судска пракса која се тиче брачних уговора готово да и не постоји, иако је у питању институт који је у наше право уведен пре 16 година. У складу са тим, нема ни судске праксе која би се односила на комбинацију института закључења брачног уговора и побијања правних радњи дужника у случају оштећења поверилаца. Међутим, како је приказано, брачним уговором понекад могу да се постигну исти ефекти као и у случају закључења уговора о поклону, или уговора о уступању и расподели имовине за живота, за који је законским прописима изричито предвиђена могућност побијања од стране поверилаца, као бесплатних правних послова.⁴⁷ Недостатак одредбе која би на неки начин штитила повериоце супружника када је у питању брачни уговор отвара могућност да се кроз његово закључење оштете повериоци, који би тај правни посао, како је приказано, могли да покушају да побијају само према одредбама ЗОО, што захтева да судска пракса изнедри јасне и уједначене смернице у погледу тога како ће се третирати брачни уговор. Међутим, закључак спроведене анализе је да није могуће издвојити правила поступања која би могла да се примењују као општа, независна од садржине брачног уговора о чијој се судбини одлучује у конкретном случају. У складу са тим, закључујемо да ће приступ у потенцијалним судским поступцима, који ће пре или касније неминовно бити покренути поводом брачних уговора којима се оштећују повериоци једног од супружника, морати да буде заснован на детаљној анализи сваког појединачног случаја, уз ширину сагледавања не само законских прописа, већ и животних последица до којих доводи закључење брачног уговора. Као могућност да се повериоцима пружи потпунија заштита у односу на постојећу, те да се спорови предупреду и минимализује правна несигурност до које би довело доношење различитих судских одлука у само наизглед сличним случајевима, издваја се могућност увођења регистра брачних уговора, као решење које би могло бити преузето из упоредног права.

---

47 Закон о наслеђивању, *Службени гласник РС*, бр. 46/95, 101/2003 и 6/2015, чл. 190 ст. 2.

Коришћена литература

- Водинелић Владимир, *Грађанско право – Увод у грађанско право и општи део грађанског права*, 3. издање, Београд, 2017. (Vodinelic Vladimir, *Грађанско право – Увод у грађанско право и општи део грађанског права*, 3. izdanje, Beograd, 2017)
- Драшкић Марија, *Породично право и права деце*, Београд, 2015. (Draškić Marija, *Porodično pravo i prava deteta*, Beograd, 2015)
- Zimmermann Franc, Обућина Јасминка, Миловановић Иван, *Побијање правних радњи стечајног дужника*, Агенција за лиценцирање стечајних управника, Београд, 2015. (Zimmermann Franc, Обућина Jasminka, Milovanović Ivan, *Pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika*, Agencija za licenciranje stečajnih upravnika, Beograd, 2015)
- Мишчевић Николина Б., „Активна легитимација за побијање правних радњи дужника изван стечаја: Време настанка потраживања“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 3/2018. (Miščević Nikolina B., „Aktivna legitimacija za pobijanje pravnih radnji dužnika izvan stečaja: Vreme nastanka potraživanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 3/2018)
- Никшић Јасмина, *Брачни уговор као инструмент предупређивања имовинских спорова између супружника са посебним освртом на правни систем Р. Србије*, докторска дисертација, Интернационални универзитет у Новом Пазару, Нови Пазар, 2021. (Nikšić Jasmina, *Bračni ugovor kao instrument predupređivanja imovinskih sporova između supružnika sa posebnim osvrtom na pravni sistem R. Srbije*, doktorska disertacija, Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru, Novi Pazar, 2021)
- Пајтић Бојан, „Брачни уговори у српском и европском праву“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 3/2009. (Pajtić Bojan, „Bračni ugovori u srpskom i evropskom pravu“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 3/2009)
- Радић Дарко, „Брачни уговор *pro et contra*“, *Годишњак Правног факултета Универзитета у Бањој Луци*, 2012. (Radić Darko, „Bračni ugovor pro et contra“, *Godišnjak Pravnog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci*, 2012)
- Тешић Ненад, „Љубав на први потпис – о моралности брачних уговора“, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2/2009. (Tešić Nenad, „Ljubav na prvi potpis – o moralnosti bračnih ugovora“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, br. 2/2009)

Тешић Ненад, „О заједничкој имовини супружника“, *Правни живот*, бр. 10/2006. (Tešić Nenad, „O zajedničkoj imovini supružnika“, *Pravni život*, br. 10/2006)

Čulo Anica, Šimović Ivan, „Registar bračnih ugovora kao doprinos sigurnosti u pravnom prometu“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, br. 5/2009.

Jelena PLAMENAC

Attorney-at-Law at Vuković & Partners Belgrade, PhD Student at the University of Belgrade Faculty of Law, Serbia

PRENUPTIAL AGREEMENT AS A SUBJECT OF CONTESTING BY CREDITORS

Summary

Purpose of this article is to analyse possibility of contesting prenuptial agreement by creditors of one spouse in situations when there is doubt that concluding nuptial agreement has been taken in order to damage creditors. The research was conducted by the method of interpretation of legal regulations, with analysis how competent court would act in court proceedings initiated in order to protect creditor's rights.

Conclusion is that concluding nuptial agreement currently gives possibility for abuse, so spouses can manipulate with this institute in order to avoid fulfilment of their obligations to creditors. Furthermore, the legal system of the Republic of Serbia does not have effective mechanisms by which such abuse can be prevented, or mechanisms to remove its consequences. Proposals are given for potential changes in legislation, with reference to comparative legal solutions.

Key words: *Prenuptial Agreement. – Spouse's Responsibility for the Obligations. – Contesting Legal Transaction or Legal Action by Creditors. – Damaging Creditors.*

Датум пријема рада: 9. 7. 2021.

Датум исправке рада: 2. 11. 2021.

Датум прихватања рада: 15. 11. 2021.